

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Annotatie

Doomen, J.

Citation

Doomen, J. (2009). Annotatie. *Tijdschrift Voor Vergoeding Personenschade*, (2).
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/17815>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/17815>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Werkgeversaansprakelijkheid

HR 20 februari 2009, LJN BF0003 (X/Autop)

De feiten

Eiser heeft op 21 oktober 2001 de bestelwagen die hij als chauffeur voor zijn werkgever, Autop, onder zich had, afgetankt en is daarna uitgegleden over olie, wat heeft geleid tot arbeidsongeschiktheid. Hij vordert van zijn werkgever vergoeding van materiële en immateriële schade. Daarbij voert hij aan dat deze omstandigheden op het benzinestation kende en dit desondanks aangewezen had als de plek om te tanken.

Procesverloop

Eiser vordert voor de Rechtbank Roermond, sector kanton, een schadevergoeding, waarbij hij betoogt dat Autop onvoldoende zorg heeft betracht in het realiseren van een veilige arbeidsplaats. Het benzinestation in kwestie is sterk vervuild, hetgeen Autop bekend was. Volgens eiser had Autop (met het oog op de kosten) een sterke voorkeur voor dit bepaalde tankstation en had hij opdracht gegeven om het te bezoeken. Gedaagde voert aan dat er niet een dergelijke opdracht was gegeven, dat het gaat om een ongeval in de privésfeer – zodat artikel 7:658 BW niet van toepassing is – en dat hij niet met de situatie bekend was.

De kantonrechter wijst de vordering tot schadevergoeding af, omdat Autop niet in staat is gebleken invloed uit te oefenen op de toestand waarin het tankstation verkeerde; daarnaast was er voor eiser geruime keuze uit alternatieve tankstations.

Het hof Den Bosch bekrachtigt het vonnis van de kantonrechter. Onduidelijk blijft of Autop opdracht heeft gegeven om bij het gewraakte station te tanken, wat eiser nogmaals aanvoert en Autop betwist. Dat Autop een voorkeur had, lijkt wel helder, maar dat blijkt voor het hof niet doorslaggevend. Het overweegt (r.o. 4.7.5):

‘(...) Voldoende aannemelijk dat de chauffeurs van Autop voor zover het vrachtwagens/bestelauto's betrof in het algemeen zoveel mogelijk dienden te tanken bij in en dat Autop op de hoogte was van de minder schone omstandigheden van dat tankstation. Daarover zijn ook regelmatig klachten geuit bij, doch kennelijk zonder al te veel resultaat. Niettemin dient de vraag te worden gesteld en beantwoord of die omstandigheden, die Autop kende, aanleiding hadden dienen te zijn voor Autop om chauffeurs zoals daar niet meer te laten tanken op straffe van het schenden van de zorgplicht als werkgever. Naar het oordeel van het hof is dat niet het geval. is een ervaren beroepschauffeur, die redelijkerwijs op de hoogte kan zijn van de gevolgen van het knoeien met diesel bij het aftanken van vrachtauto's. Dat er met enige regelmaat geknoeid wordt op tankstations is van algemene bekendheid, zodat de aanwezigheid van diesel op de vloer van het tankstation niet als een verrassing kan worden aangemerkt. kende voorts de situatie ter plaatse en onder die omstandigheden mocht van hem de vereiste voorzichtigheid worden verlangd en kon het afglijden van een treeplank doordat zich

een vette substantie onder een schoenzool bevond veeleer verklaard worden door eigen onoplettendheid. Daaraan doet niet af dat Autop de mogelijkheid had om door een instructie zoveel mogelijk te voorkomen dat haar chauffeurs nog op het betreffende tankstation brandstof zouden innemen, nu die enkele mogelijkheid om aldus enige invloed uit te oefenen op de omstandigheden op en rond het betreffende tankstation op zich onvoldoende is om aansprakelijkheid aan te nemen voor de gevolgen van de val van . Daartoe is de gestelde gevaarzetting te beperkt van omvang te achten, nog daargelaten dat indien hij de situatie op dat moment te smerig vond om te tanken, hij de mogelijkheid had om ook elders in de buurt brandstof te tanken. Daaraan doet niet af dat Autop kennelijk de chauffeurs van vrachtwagens en bestelauto's bij voorkeur bij dit tankstation diesel liet tanken. Van een opdracht om daar onder alle omstandigheden te tanken is niet gebleken en heeft daartoe overigens ook geen bewijs aangeboden. Een schending van de zorgplicht als bedoeld in artikel 7:658 BW valt onder deze omstandigheden derhalve niet aan te nemen.’

Van belang is verder dat het niet tot de verantwoordelijkheid van de werkgever behoort om ervoor te zorgen dat het tankstation opgeruimd is, ‘zelfs indien moet worden aangenomen dat de werkgever een advies zou hebben gegeven bij voorkeur in voorkomende gevallen daar te tanken’ (r.o. 4.7.2).

De overwegingen van de Hoge Raad

In cassatie stelt eiser dat het bereik van artikel 7:658 BW niet is beperkt tot arbeidsplaatsen in de zin van de arbeidsomstandighedenwetgeving. Dit blijkt echter niet de crux; met name gaat het erom dat Autop zijn werknemers niet aan de risico's op het tankstation had mogen blootstellen. De Hoge Raad wijst erop (r.o. 3.5) dat het hof heeft aangegeven dat het tankstation niet bijzonder schoon was, en neemt de doorslaggevende elementen – eiser is een ervaren beroepschauffeur die de risico's bij het tanken redelijkerwijs kan inschatten, algemeen bekend is dat op tankstations wordt gemorst, hij kende de situatie en er was geen opdracht om ter plaatse te tanken – mee in zijn oordeel.

Daarbij geeft de Hoge Raad aan (r.o. 3.4) dat:

‘(...) op de voet van art. 7:658 BW op de werkgever ook een zorgplicht kan rusten ten opzichte van de werknemer voor zover deze in de uitoefening van zijn werkzaamheden op plaatsen komt die niet kunnen worden aangemerkt als “arbeidsplaats” in de zin van art. 1 lid 3, aanhef en onder g, Arbeidsomstandighedenwet (...).’

Dit leidt, gezien de omstandigheden (de genoemde elementen, zoals het feit dat eiser een ervaren beroepschauffeur is), evenwel niet tot een andere conclusie dan die welke het hof heeft getrokken. Het beroep in cassatie wordt dan ook verworpen.

Commentaar

De problematiek met het bereik van de verantwoordelijkheid van de werkgever in het kader van artikel 7:658 BW strekt zich

inmiddels uit over een groot aantal zaken. In het onderhavige arrest wordt een verkenning van een deel van het resterende grijze gebied ondernomen. De werknemer verricht handelingen in het kader van zijn arbeidsovereenkomst, maar niet op een (reguliere) arbeidsplaats. Het arrest is onder meer van belang vanwege de vragen die het oproept met betrekking tot de mogelijkheden van de werkgever maatregelen te treffen om ongevallen te voorkomen.

Arbeidsplaats

In de jurisprudentie worden de normen zoals die in de arbeidsomstandighedenwetgeving zijn neergelegd, gehanteerd om de verplichtingen die op de werkgever rusten, nader te bepalen. Dat wordt bijvoorbeeld duidelijk in een arrest waarbij het ging om een stukadoor die op een bouwterrein was gevallen.¹ Hierbij geeft de Hoge Raad aan dat de bepalingen uit zowel de arbeidsomstandighedenwetgeving als artikel 7:658 BW van toepassing zijn.² Het onderhavige geval verschilt hiervan in minstens twee opzichten.

Ten eerste is voor bouwplaatsen in het Arbeidsomstandighedenbesluit, de concretisering van de Arbeidsomstandighedenwet, een groot aantal bepalingen vastgelegd en voor plaatsen zoals tankstations niet (behalve voor de werknemers die speciaal zijn aangenomen om daar te werken, maar daarom ging het niet – overigens betrof het een onbemand tankstation). Ten tweede gaat het nu niet om een plaats waarop de werkgever persoonlijk toezicht moest (laten) houden.

De Arbeidsomstandighedenwet (art. 1 lid 3 sub g) definieert 'arbeidsplaats' als 'iedere plaats die in verband met het verrichten van arbeid wordt of pleegt te worden gebruikt'. Dezelfde formulering wordt in artikel 1.1 lid 1 sub b van het Arbeidsomstandighedenbesluit gehanteerd. Artikel 5.2 van het Arbeidsomstandighedenbesluit, voor zover hier van belang, luidt als volgt: '(...) De arbeid wordt zodanig georganiseerd, de arbeidsplaats wordt zodanig ingericht (...) dat de fysieke belasting geen gevaren met zich kan brengen voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemer.'

De organisatie van het werk is hier geen factor van belang: omdat door de werknemer geconstateerd werd dat het nodig was om te tanken, werd de handeling ondernomen. Dat gehandeld werd in de hoedanigheid van werknemer, doet daaraan niets af. Dat het ging om een tankstation waarvoor bij de werkgever een voorkeur bestond, speelt wel een rol, maar geen doorslaggevende, mede omdat onduidelijk is geworden in hoeverre er een strikte opdracht was om juist daar te tanken. Hierop zal ik verderop terugkomen.

De norm met betrekking tot de arbeidsplaats lijkt *in casu* niet aan de orde. Het gaat hier niet om de fysieke belasting van het werk. De fysieke belasting brengt met zich mee dat zich op termijn waarschijnlijk gezondheidsproblemen voordoen, terwijl het hier gaat om een risico (uitglijden) waaruit onmiddellijk schade kan resulteren.

Van belang is dan hoe in de jurisprudentie met de notie 'arbeidsplaats' wordt omgegaan als hieronder de plek waar een

werknemer werk verricht dat zijn werkgever ten goede komt, wordt verstaan: wat is de rol van de werkgever als de werknemer arbeid verricht zonder expliciete instructie? De Hoge Raad geeft in een arrest waarbij een loodgieter reparaties aan een aantal daken had verricht, mogelijk zonder een opdracht daartoe, en daarbij ten val was gekomen, overwegend dat 'het vereiste dat de schade de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden is overkomen, ruim moet worden uitgelegd', aan dat bepalend is of het ongeval is gebeurd, terwijl de werknemer krachtens zijn arbeidsovereenkomst werkzaamheden verrichtte, en niet of de werknemer '(...) opdracht heeft gekregen op het betreffende dak werkzaamheden te verrichten, dan wel, bij gebreke van een expliciete opdracht, of hij redelijkerwijs mocht aannemen dat het werk dat hij aan dat dak uitvoerde, behoorde tot zijn werkzaamheden'.³

Hierbij sluit het onderhavige arrest aan. De werknemer heeft geen opdracht gekregen om te tanken (dat blijkt althans niet); hij zag dat het benzinepeil laag was en nam zelf initiatief. Dit gegeven blijkt niet doorslaggevend en de aansprakelijkheidskwestie spitst zich dan ook niet toe op dit facet.

Analoge arresten

De wet gaat uit van schuld aansprakelijkheid van de werkgever; ook in de jurisprudentie is dit de leidraad. De praktijk wijst echter uit dat risico aansprakelijkheid veelal centraal staat.⁴ In het arrest PTT Post/Baas,⁵ bijvoorbeeld, wordt weliswaar de mogelijkheid van de werkgever om maatregelen te treffen (waardoor schuld aansprakelijkheid het criterium is) als doorslaggevend element aangemerkt,⁶ maar het middel van de werkgever waarin deze aangeeft dat onduidelijk blijft welke maatregelen deze had moeten nemen, rekening houdend met de onoplettendheid van de werknemer, wordt niet bevredigend geriposteerd. Andere arresten dan dit bieden aanknopingspunten om deze vraag te beantwoorden.

Een soortgelijk geval als in het onderhavige arrest (HR 20 februari 2009) deed zich voor op Aruba.⁷ Een schoonmaakster was uitgegleden op een natte vloer en stelde haar werkgever aansprakelijk voor het ongeval. De Hoge Raad neemt de argumentatie van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba over, waarin dit stelt dat het van algemene bekendheid is dat men in Aruba rekening moet houden met het gevaar van gladheid na regenval; van de werknemer mocht verwacht worden hiermee bekend te zijn. Het uiterlijk van de tegels was een extra indicatie van eventuele gladheid en de werkzaamheden waren van dien aard dat het ongeval ook niet-werknemers had kunnen overkomen.⁸ Ten slotte is van belang dat het van de werkgever redelijkerwijs niet kan worden gevergd om in geval van regen waarschuwborden te plaatsen; ook

1 HR 13 juli 2007, NJ 2008, 464 (Van Veghel/Hendriks Bouwbedrijf).

2 HR 13 juli 2007, NJ 2008, 464, r.o. 3.4.1.

3 HR 15 december 2008, NJ 2001, 198 (Van Uitert/Jalas), r.o. 3.3.

4 Vgl. Chr. van Dijk, Werkgeversaansprakelijkheid, een stand van zaken, TVP 2002, p. 4-13, p. 4; D. Alink, Werkgeversaansprakelijkheid ex artikel 7:658. De eigen verantwoordelijkheid van de werknemer, MvV 2008, p. 108-113, p. 113.

5 HR 19 oktober 2001, NJ 2001, 663.

6 HR 19 oktober 2001, NJ 2001, 663, r.o. 3.8.2.

7 HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143 (Perez/Casa Grande).

8 HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143, r.o. 3.4.

hier wordt een verband gelegd met de algemene bekendheid van de gladheid.⁹

Een andere werknemer was uitgegleden over een plas water bij werkzaamheden in een wasserij.¹⁰ Hij droeg – in tegenstelling overigens tot de werknemer uit de vorige zaak – speciale veiligheidsschoenen, maar deze hadden de val kennelijk niet kunnen voorkomen. De werknemer betoogde dat de werkgever tekort was geschoten en aanvullende maatregelen had moeten treffen (het plaatsen van rubberen matten). De Rechtbank Utrecht en het Gerechtshof Amsterdam menen dat de werkgever aan zijn verplichtingen heeft voldaan door de schoenen ter beschikking te stellen; hij had kunnen weten dat er risico's verbonden zijn aan het lopen door een plas water. Op deze wijze concretiseert het hof de maatstaf dat de werkgever datgene doet wat 'redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werk schade lijdt'.

De Hoge Raad hanteert dezelfde maatstaf, maar geeft hieraan in deze zaak een andere invulling. Daarbij overweegt de Hoge Raad:

'De omstandigheid dat de werkgever ter afwering van dit gevaar een veiligheidsmaatregel heeft genomen (het ter beschikking stellen van veiligheidsschoenen die mede ertoe dienden om uitglijden te voorkomen) brengt nog niet mee dat de werkgever zich van zijn voormelde verplichtingen heeft gekweten of dat het treffen van andere, meer effectieve, maatregelen met hetzelfde doel (het leggen van rubberen matten) niet van hem kon worden gevergd.'¹¹

De Hoge Raad concludeert dat de werkgever er niet op had mogen vertrouwen dat de schoenen toereikend zouden zijn.

Het arrest Oost/Brands Bouwgroep B.V.¹² betreft een chauffeur die enkelletsel had opgelopen na uitgegleden te zijn over losliggend puin; daarna was hij ten gevolge daarvan nogmaals ten val gekomen. De kantonrechter (Emmen) wijst de vordering tot schadevergoeding af, net als de Rechtbank Assen. Hierbij hanteert de rechtbank als maatstaf niet een absolute waarborg om schade te voorkomen; de werkgever moet maatregelen treffen die 'redelijkerwijs noodzakelijk' zijn, waaraan de werkgever heeft voldaan, onder andere door de werknemer te instrueren, beschermingskleding te verschaffen en toezicht te houden op de naleving van veiligheidsmaatregelen.¹³ De Hoge Raad neemt dit oordeel over.¹⁴

Werkgeversaansprakelijkheid

Een vergelijking met het onderhavige arrest illustreert dat het onderwerp van werkgeversaansprakelijkheid zich moeilijk in kaart laat brengen. Het ging in de zojuist genoemde zaken om werknemers die op de reguliere werkplek (en niet op, bijvoorbeeld, een tankstation) verongelukten. De werknemer in de

wasserij was zich echter wel bewust van de plas (dit in tegenstelling tot de tankende werknemer) en de werkgever had al maatregelen genomen, zij het, zoals bleek, dat deze in dit geval niet volstonden (dit in tegenstelling tot Autop). De chauffeur heeft het gevaar (waarschijnlijk) niet opgemerkt – hij viel bij het afstappen – maar wel zijn ook hier maatregelen getroffen, zelfs in omvangrijke mate.

De zoektocht naar een ijkpunt voor de werkgever is met name lastig vanwege het casuïstische karakter van de kwestie, zoals blijkt uit de verschillende invullingen die aan de bepaling wat van een werkgever 'redelijkerwijs' mag worden verwacht, worden gegeven. Dat wordt duidelijk omdat de concrete situatie als uitgangspunt dient. Zoals de Hoge Raad het verwoordt: 'De beoordeling welke verplichtingen in een concreet geval op de werkgever rusten, moet immers plaatsvinden met inachtneming van alle terzake dienende omstandigheden van het geval.'¹⁵

Een maatstaf lijkt te kunnen worden gevonden in de criteria die in het inmiddels klassieke 'Kelderluik'-arrest¹⁶ zijn bepaald. Daarbij is vooral van belang hoe groot de kans is dat de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid niet aan de dag worden gelegd. Vervolgens gaat het erom hoe groot de kans is dat, mocht dit zich voordoen, er een ongeval gebeurt en hoe ernstig de gevolgen daarvan kunnen zijn; dit moet worden afgewogen tegen de bezwaarlijkheid van het nemen van maatregelen om een dergelijke situatie te voorkomen.

De 'Kelderluik'-criteria, zoals die op de plicht van de werkgever van toepassing zijn verklaard,¹⁷ blijken echter moeilijk toe te passen. Vooral is onduidelijk hoe de mate van waarschijnlijkheid dat de werknemer niet oplet, en de kans dat er een ongeval geschiedt, moeten worden bepaald.¹⁸ *In casu* is de zaak temeer complex daar de werkgever niet zelf aanwezig is op het tankstation en ook geen toezicht kan laten uitoefenen. De oplossing dat hij dan maar tegen de werknemer had moeten zeggen daar in elk geval niet te tanken, impliceert hoe dan ook dat de werkgever in staat is om de risico's te overzien en in te schatten.¹⁹ De zaak zou nog interessanter zijn geweest dan nu het geval is als *wel* duidelijk was geweest dat de werkgever een opdracht had gegeven om op dit station te tanken, wat nu in het midden is gebleven. Zouden dezelfde criteria dan gehanteerd zijn, of zou van de werkgever dan toch meer verwacht mogen zijn dan nu het geval is? De inhoudelijke eisen die het hof en de Hoge Raad van de werknemer verlangen, veranderen daarmee niet, maar mogelijk werpt het, met het oog op de uitspraak met betrekking tot het ongeval in de wasserij, een ander licht op de zaak.

Een bevredigend resultaat, waarbij het uitgangspunt bovendien bij voorkeur is dat ongevallen *voorkomen* worden en niet dat de eenmaal opgelopen schade wordt vergoed, blijkt met de huidige criteria moeilijk te behalen, getuige de genoemde casuï-

9 HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143, r.o. 3.5.

10 HR 11 april 2008, NJ 2008, 465 (Tarioui/Vendrig-IJsselstein B.V. en Delta Lloyd Schadeverzekering N.V.).

11 HR 11 april 2008, NJ 2008, 465, r.o. 3.5.

12 HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260.

13 HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260, r.o. 4.7-4.9.

14 HR 9 juli 2004, NJ 2005, 260, r.o. 3.6 en 3.7.

15 HR 8 februari 2008, NJ 2008, 93 (Lagraauw/Van Schie), r.o. 3.4.

16 HR 5 november 1965, NJ 1966, 136 (Coca-Cola/Duchateau).

17 HR 11 november 2005, NJ 2008, 460 (Bayar/Wijnen Groothandel in vlees B.V.), r.o. 3.3.2.

18 C. Jansen & C. Loonstra, De zorgplicht van de werkgever op grond van artikel 7:658 BW, ARA 2006, p. 101-112, p. 110, 111.

19 Bovendien miskent deze benadering de grensproblematiek, die onderdeel is van de casuïstiek: onduidelijk is hoe schoon een tankstation moet zijn om aan de zorgplicht te voldoen.

tische manier waarop zaken worden afgedaan. Er valt wel een lijn in de jurisprudentie te ontwaren, maar niet zodanig dat werkgevers een voldoende duidelijk houvast geboden wordt. Een dergelijk resultaat is in het belang van zowel werkgevers als werknemers; het is nu aan de wetgever en de rechtspraak de uitdaging om dit te realiseren, te aanvaarden. Daarbij mag de zorgplicht van de werkgever niet leiden tot eisen waaraan de maatregelen die hij kan nemen, (vrijwel) niet kunnen beantwoorden, wat zou leiden tot een soort verkapt vangnet voor de werknemer. Een dergelijke benadering zal de genoemde kritiek dat schuld-aansprakelijkheid verwordt tot risicoaansprakelijkheid, slechts bestendigen.

Drs. J. Doomen